

UDC 378.046-021.68:[001.89+37-059.1-048.23]

DOI 10.35433/pedagogy.2(117).2024.14

DEVELOPMENT OF THE ABILITY OF FUTURE DOCTORAL LEVEL SPECIALISTS TO IMPLEMENT AN INDIVIDUAL EDUCATIONAL RESEARCH TRAJECTORY: CONTOURS OF PEDAGOGICAL DISCOURSE

N. V. Kichuk*

The article highlights some of the results of the conducted pedagogical discourse regarding the development of postgraduate students' ability to realize an individual educational and scientific trajectory; the latter is considered as a factor in the formation of image features of the future scientist. The exceptional importance of the goal-oriented process of forming the individual educational trajectory of a PhD student is substantiated; it is about the decisive factor in the success of personalized mastery as both an educational and a scientific component of post-graduate training, as well as about the optimality of professional support for the preparation of the applicant's own dissertation project, which, as a rule, is characterized by originality both at the level of the topic and from the perspective of tools for solving key contradictions, which increase the relevance of the research problem raised by him, in the aspect of the spectrum of manifestation of the creative individuality of the future Doctor of Philosophy. In particular, the constructive Polish experience in terms of stimulating personal and professional activity and increasing the personal responsibility of the scientific supervisor of graduate students is taken into account (during the fourth semester of study, Polish doctoral students undergo an intermediate certification before a commission, which must include a doctor with a habilitation or a professor from the scientific specialty chosen by the graduate student, and does not work at the institution where postgraduate training of the future doctor of philosophy takes place; in case of successful attestation of the applicant, his postgraduate scholarship is significantly increased). It was established that the historical and pedagogical origins of the chosen approach are laid in the fundamental research of the construct "measures of European success – a chance for Ukraine". As for modern scientific and pedagogical ideas about the content of the concept of "individual educational trajectory", it is noted that such diverse dimensions as: "path", "style", "and program" and "movement" are emphasized. It has been proven that for graduate students, it is legitimate to leave an individual educational and scientific trajectory, where attention is mainly focused on the processes of self-realization and self-regulation. Subjective self-realization is interpreted as the manifestation of a specific form of activity by the student, aimed at acquiring the status of a subject of his own development in the field of the chosen profession. As for self-regulation, it is understood as an important aspect of self-improvement of the future Doctor of Philosophy, because it occurs through the involvement of mechanisms of self-evaluation, self-control, and reflection; the activity of professional self-regulation is both directly and indirectly related to the process of self-creation. Therefore, the ability of the acquirer to "be" simultaneously in the content of formal, non-formal, and informal education is assumed.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Izmail State University of Humanities)
idgu_pedfakultet@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5963-7802

Keywords: doctoral level higher education student, individual educational and scientific trajectory, research activity, self-realization, self-regulation, competence approach.

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОКТОРСЬКОГО РІВНЯ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ НАУКОВОЇ ТРАЄКТОРІЇ: КОНТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Н. В. Кічук

У статті висвітлено деякі результати проведеного педагогічного дискурсу щодо розвитку здатності аспірантів до реалізації індивідуальної освітньо-наукової траєкторії; остання розглядається в якості фактора становлення іміджевих ознак майбутнього вченого. Обґрунтовується виключна вага цілеспрямованості процесу становлення індивідуальної освітньої траєкторії саме здобувача освітнього ступеня "доктор філософії"; йдеться про вирішальний чинник успішності персоналізованого опанування як освітньою, так і науковою складовою аспірантської підготовки, а також про оптимальність фахового супроводу підготовки здобувачем власного дисертаційного проекту, якому як правило, притаманна оригінальність і на рівні тематики, і в ракурсі інструментів розв'язання ключових протиріч, котрі підвищують актуальність порушеною ним проблеми дослідження, в аспекті спектру вияву творчої індивідуальності майбутнього доктора філософії. Враховано, зокрема, конструктивний польський досвід у плані стимулювання особистісно-професійної активності та підвищення персональної відповідальності наукового керівника аспірантів (польські докторанти впродовж четвертого семестру навчання проходять проміжну атестацію перед комісією у складі якої має бути доктор габілітований або професор із наукової спеціальності, обраної аспірантом, та не працює у закладі, де відбувається аспірантська підготовка майбутнього доктора філософії; у разі успішної атестації здобувача, його аспірантська стипендія суттєво підвищується). Констатовано, що історико-педагогічні витоки обраного підходу закладено у фундаментальних дослідженнях конструктору "виміри успіху Європи – шанс для України". Щодо сучасних науково-педагогічних уявлень про змістове наповнення поняття "індивідуальна освітня траєкторія", то зазначено на акцентуванні таких різнопланових вимірів, як-от: "шлях", "стиль", "програма", "рух". Доведено, що стосовно аспірантів, правомірно виходити із індивідуальної освітньо-наукової траєкторії, де акцентується увага переважно на процесах самореалізації та саморегуляції. Предметну самореалізацію потрактовано як вияв здобувачем специфічної форми активності, спрямованої на набуття ним статусу суб'єкта власного розвитку у площині обраної професії. Щодо саморегуляції, то воно осмислюється важливим аспектом самовдосконалення майбутнього доктора філософії, адже відбувається через задіяність механізмів самооцінки, самоконтролю, рефлексії; діяльність професійної саморегуляції і безпосередньо і опосередковано пов'язана із процесом самотворення. Відтак, передбачається здатність здобувача "перебувати" одночасно у контентності формальної, неформальної, інформальної освіти.

Ключові слова: здобувач докторського рівня вищої освіти, індивідуально-освітня наукова траєкторія, науково-дослідницька діяльність, самореалізація, саморегуляція, компетентнісний підхід.

Introduction of the issue. Today's realities, related to the increase in the level of science in the democratization of transformational transformations in society, actualize the issue of training specialists at the doctoral level of education. Effective doctoral training in the world and in Ukraine acquires the dimension of not only the guaranteed enrichment of the research potential of society, the acquisition of legal features by

Постановка проблеми. Реалії сьогодення, пов'язані із підвищенням рівня науки у демократизації трансформаційних перетворень у соціумі, актуалізують проблематику підготовки фахівців на докторському рівні освіти. Результативна докторська підготовка у світі та Україні набуває виміру не лише гарантованого збагачення дослідницького потенціалу суспільства, набуття державою ознак

the state, but also becomes an essential factor in the development of innovations, leadership, and competitiveness. Despite the growing recognition by both scientists and practicing educators of the importance of optimal organization, particularly at the highest educational level (the third cycle of higher education), and the entirely evident industry-specific and regional peculiarities of training highly qualified personnel in Ukraine, the publication activity of researchers in comprehending the existing problematic field of questions in this regard remains insufficient.

Current state of the issue. The doctoral cycle of higher education is the focus of individual scientific explorations of national scientists. For the most part, the conducted research focuses on two aspects – historical-pedagogical (M. Vynnytskyi, I. Vyshenska, L. Vovk, etc.) and on the perspective of subject specificity of comparative studies (O. Boyko, V. Morenets, Zh. Talanova, etc.); instead, it is time for a scientific and practical solution to the priority task – the activation of the process of European integration of national education into the educational and scientific space, and, therefore, the determination of the comparative effectiveness of optimal approaches to its solution.

A number of scientific activities carried out at the beginning of the 21st century acquired a contributing value in the above-mentioned area. Namely: all-Ukrainian scientific and practical conferences with the international participation of scientists, in particular, "Doctoral programs in Europe and Ukraine: implementation of the principles of the third cycle of higher education of the European space" ("Kyiv-Mohyla Academy", April, 2007), "Lisbon Strategy as a determining factor of European integration in the field of education and science" (Uzhgorod-Gyrlyany, May, 2008), "The third level of education in Ukraine: formation and trends" (Volyn National University named after Lesya Ukrainka, November, 2022).

This allowed scientists to prepare fundamental scientific works devoted, on the one hand, to the historical and pedagogical origins of constructive ideas

правової, а й постає суттєвим чинником розвитку інновацій, лідерства, конкурентоспроможності. Попри загально визнаної і вченими, і педагогами-практиками зростаючої ваги оптимальної організації, зокрема, найвищого освітнього рівня (третього циклу вищої освіти), а також цілковито очевидної і галузевої специфіки, і територіальних особливостей підготовки кадрів найвищої кваліфікації в Україні, ще й досі навіть публікаційна активність дослідників щодо осмислення наявного у цьому плані проблемного поля питань залишається недостатньою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Докторський цикл вищої освіти перебуває у фокусі поодиноких наукових розвідок вітчизняних учених. Здебільшого у проведених дослідженнях акцентується на двох аспектах – історико-педагогічному (М. Винницький, І. Вишенська, Л. Вовк, та ін.) та на ракурсі предметної специфіки компаративістики (О. Бойко, В. Моренець, Ж. Таланова та ін.); натомість на часі науково-практичне розв'язання пріоритетного завдання – активізація процесу євроінтеграції вітчизняної освіти до освітньо-наукового простору, а, відтак, визначення порівняльної ефективності оптимальних підходів до його розв'язання.

У вищевказаній площині сприяючого значення набули проведені на початку ХХІ століття низка наукових заходів. А саме: всеукраїнські науково-практичні конференції за міжнародною участю вчених, зокрема, "Докторські програми в Європі та Україні: впровадження принципів третього циклу вищої освіти Європейського простору" ("Києво-Могилянська академія", квітень, 2007 р.), "Лісабонська стратегія як визначальний чинник європейської інтеграції в галузі освіти і науки" (Ужгород-Гирляни, травень, 2008 р.), "Третій рівень освіти в Україні: становлення та тенденції" (Волинський національний університет імені Лесі Українки, листопад, 2022 р.).

Це дозволило вченим підготувати фундаментальні наукові праці, присвячені, з одного боку, історико-педагогічним витокам конструктивних ідей щодо підготовки кадрів найвищої

regarding the training of highly qualified personnel (A. Aleksyuk, V. Maiboroda, V. Shinkarchuk, etc.). And in this regard, attention is drawn, in particular, to the interdisciplinary historical-pedagogical discourse, the result of which were four parameters of the comparative analysis of the socio-economic situation, education and statehood before and after the Reformation, that is, the religious and socio-political movement in Western and Central Europe XVI – the beginning XVII century ("Education and science", "Religious situation", "State and law", "Economic situation"); at the same time, the content of the analytical work carried out by the researchers was, firstly, "measures of Europe's success", and, secondly, "a chance for Ukraine" [6: 8-9]. It should be added that the perspective chosen by the authors is of significant scientific interest, because the Reformation is widely recognized as the "catalyst" in Western Europe that directed the dynamics of its social and economic development [6].

On the other hand, there are the works of scientists dedicated, directly or indirectly, to investigating the extent to which national doctoral training of specialists aligns with global standards (N. Kolyada, V. Menyailo, N. Sydoruk, etc.). Furthermore, during the current year, a tangible actualization of the practical-orientational content took place, because, despite the numerous tests of the educational sphere by the military state in the country, the Ukrainian scientific and educational community managed to join "guest" educational events / like Vaytsech Valyat – doctor of habitation, doctor of humanitarian sciences in the field of pedagogy, professor of the University of Geneva in the Republic of Poland on the topic: "Is it possible to build an ideal education system based on the best solutions used in other countries?". The self-worth of such "open scientific activities" can at least be seen in a highly competent pedagogical discourse dedicated to solving professional tasks in intercultural contexts.

In the aforementioned context, the monographic edition of Zh. Talanova, which systematically analyzes the

кваліфікації (А. Алексюк, В. Майборода, В. Шинкарчук та ін.). А у цьому плані привертає увагу, зокрема, міждисциплінарний історико-педагогічний дискурс, результатом якого постали чотири параметри порівняльного аналізу соціально-економічного становища, освіти та державності до і після Реформації, тобто релігійного і суспільно-політичного руху у Західній і Центральній Європі XVI – початок XVII століття ("Освіта та наука", "Релігійне становище", "Держава та право", "Економічне становище"); при цьому контентом здійсненої аналітичної роботи дослідниками взято, по-перше "виміри успіху Європи", а, по-друге – "шанс для України" [6: 8-9]. До зазначеного додамо, що обраний авторами ракурс складає, на наш погляд, значний науковий інтерес, оскільки саме Реформація, як відомо, є тим рухом, котрий загально-визнано "каталізатором" у Західній Європі, що спрямував динаміку її соціального та економічного розвитку [6].

З іншого боку, йдеться про напрацювання вчених, безпосередньо або опосередковану присвячених дослідженню міри відповідності вітчизняної докторської підготовки фахівців світовим аналогам (Н. Коляда, В. Меньяло, Н. Сидорчук та ін.). До зазначеного додамо ще й таке: впродовж, зокрема, поточного року відбулася відчутна актуалізація практико-орієнтовного контенту, адже, попри численні випробувань освітньої сфери військовим станом в країні, українська науково-освітня спільнота спромоглася долучитися до "гостьових" просвітницьких заходів / на кшталт Вайцеха Валят – доктора габітованого, доктора гуманітарних наук у галузі педагогіки, професора Женевського університету Республіки Польща з теми: "Чи можна побудувати ідеальну систему освіти на основі найкращих рішень, які використовуються в інших країнах?". Самоцінність подібних "відкритих наукових заходів" щонайменше вбачається у висококомпетентному педагогічному дискурсі, присвяченому розв'язанню професійних завдань саме у

construct "doctoral training", because it is based on the concept of the International Standard Classification of Education, attracts a lot of attention; here the model typology of the European doctoral level of education is updated, the resourcefulness of the competence approach is highlighted, and the conceptual principles of modernization of the training of highly qualified personnel in Ukraine are outlined [8]. In the context of the implementation of the European integration preferences of the national scientific elite, for example, the explanation made by the scientist regarding the content of the term "Doctor of Philosophy" – "most likely..." is meant – a novice scientist; regarding the status of a doctor of habilitation, doctor of science, higher doctor, then, according to the scientist, it is about a scientist "who... able" both to independently conduct research, to work in a research team, and "to be... a leader, a leading scientist in his field, the founder of a scientific school, to provide guidance and counseling during the training of doctors" [8: 358]. In this way, Zh. Talanova substantiates the expediency of training such a specialist in "postdoctoral programs" and in "postdoctoral schools", that is, as the leading countries of the world do. Therefore, according to such an approach, as the scientist rightly notes, it is possible not only to preserve the traditional domestic practice of training specialists with the scientific degree of Doctor of Sciences through doctoral studies, but also to create a system of continuous education and optimized education of adults. We are impressed by the outlined research position in relation to this aspect as well: defining the uniqueness of the degree of "Doctor of Philosophy" (which is mostly recognized in the European scientific space as the equivalent of the national "Candidate of Sciences" and lower than the degree of the national "Doctor of Sciences"), the following remark was made: due to "low quality, non-competitiveness" – it is not worth "prematurely abandoning the national system of training of highly qualified scientific and scientific-pedagogical personnel" [8: 359-360]. If we take into account the peculiarity of the

міжкультурних контекстах.

В окресленій вище площині привертає не аби яку увагу монографічне видання Ж. Таланової, де системно аналізується конструкт "докторська підготовка", адже за основу покладено концепцію Міжнародної стандартної класифікації освіти; тут актуалізовано модельну типологію європейського докторського рівня освіти, висвітлено ресурсність компетентнісного підходу, окреслено концептуальні засади модернізації підготовки кадрів найвищої кваліфікації в Україні [8]. У ракурсі реалізації євроінтеграційних уподобань вітчизняної наукової еліти зацікавлення, до прикладу, складає внесене вченою роз'яснення відносно змістового наповнення поняття "доктор філософії" – "скоріше за все..." мається на увазі – вчений-початківець; щодо статусності доктора габілітованого, доктора наук, вищого доктора, то, на переконання науковця, йдеться про ученого, "котрий... здатний" як самостійно проводити дослідження, працювати в дослідницькому колективі, так і "бути... очільником, вченим-лідером у своїй галузі, засновником наукової школи, здійснювати керівництво і консультування при підготовці докторів" [8: 358]. У такий спосіб Ж. Таланова обґрунтовує доцільність такого фахівця готувати за "постдокторськими програмами" та у "постдокторських школах", тобто так, як це роблять провідні країни світу. Відтак, за таким підходом, як небезпідставно зауважує вчена, уможлиблюється не лише збереження традиційної вітчизняної практики підготовки фахівців із науковим ступенем доктора наук через докторантуру, а й утворення системи безперервної освіти та оптимізованої освіти дорослих. Нам імponує окреслена дослідницька позиція відносно ще й такого аспекту: визначаючи своєрідність ступеня "доктора філософії", (котра здебільшого визнана в європейському науковому просторі еквівалентом вітчизняного "кандидата наук" і нижчим за ступінь вітчизняного "доктора наук"), зроблена заувага такого змісту: через "низьку якість, не конкурентоспроможність" – не варто "передчасно відмовлятися від національної системи підготовки наукових та науково-

training of scientific and pedagogical personnel, which normative and recommendatory documents, as noted by some researchers (in particular, Kolyada N., Kolyada T., Kravchenko O.), associate with the training of doctors of philosophy (the so-called "doctoral education"), then one can also agree with them regarding the expediency of still keeping the specifics of the field in the field of view [4]. In addition, the importance of discussing this kind of content has already been proven by experts (for example, at the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University). We would like to point out that we were interested in the experience of the mentioned institution of higher education also due to the following circumstances: firstly, the self-reflection of the acquired experience already made public by the researchers, and, secondly, the outlined was carried out in the context of understanding some constructive highlights of the international experience of training doctors of philosophy from of social work [4]. In addition, the specified specifics of the industry are of natural interest, on the one hand, in connection with the professional standard approved by the Ministry of Education and Culture of Ukraine, which was reflected, in particular, by "youth specialist (youth worker)" (March 22, 2023); on the other hand – a document with proposals and recommendations on "updating the standards of higher education for opportunities to train youth workers" (the USATD program "Decentralization brings better results and efficiency (DOBRE)", which was published in 2024 [5]. This is the level of scientific understanding of the issue of improvement of the training of future specialists at the doctoral level, in particular, in the educational specialty 011 "Educational and pedagogical sciences", directed the pedagogical discourse we initiated.

Outline of unresolved issues brought up in the article. We believe that the background has already been established, enabling us to emphasize the uniqueness of doctoral-level training within the subsystem "Doctor of Philosophy – Doctor of Science", since clarifications have been made (in particular, by N. Biruk) in the

педагогічних кадрів вищої кваліфікації" [8: 359-360]. Якщо взяти до уваги своєрідність підготовки науково-педагогічних кадрів, котру нормативно-рекомендаційні документи, як зауважують деякі дослідники (зокрема, Коляда Н., Коляда Т., Кравченко О.), пов'язують із підготовкою саме докторів філософій (так званою "докторською освітою"), то можна погодитися з ними ще й відносно доцільності у полі зору все ж утримувати специфіку галузі [4]. До того ж важливість обговорення саме такого контенту вже доведена фахівцями (до прикладу, Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини). Принагідно вкажемо, що нас зацікавив досвід зазначеного закладу вищої освіти, ще й через такі обставини: по-перше, вже оприлюднену дослідниками, саморефлексію набутого досвіду, а, по-друге, окреслене здійснено в контексті осмислення деяких конструктивних родзинок міжнародного досвіду підготовки докторів філософії із соціальної роботи [4]. Означена специфіка галузі до того ж становить природне зацікавлення, з одного боку, у зв'язку із затвердженим МОН України професійного стандарту, де віддзеркалення набув, зокрема, "фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)" (22.03.2023 р.); з іншого ж – документа з пропозиціями та рекомендаціями щодо "оновлення стандартів вищої освіти для можливостей здійснення підготовки молодіжних працівників" (програма USATD "Децентралізація приносить кращі результати та ефективності (DOBRE)", котрий опубліковано у 2024 році [5]. Така площина наукового осмислення проблематики вдосконалення підготовки майбутніх фахівців докторського рівня, зокрема, за освітньою спеціальністю 011 "Освітні, педагогічні науки", спрямувала започаткований нами педагогічний дискурс.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Вважаємо, що вже утворене те тло, завдяки якому уможлиблюється акцентування на своєрідності докторського рівня підготовки фахівця у підсистемі "доктор філософії – доктор наук", оскільки внесено

interpretation of the construct "scientific and research activity". On the one hand, there is the complexity of clearly distinguishing its components ("scientific" and "research"), and on the other hand, the legitimacy of considering them "almost identical" types of activity. Simultaneously, when considering this type of activity as a process, it is essential to acknowledge the distinctiveness inherent to each component ("scientific" and "research"). Indeed, their common dominant feature is the effectiveness in developing an extremely important capability for scientific and pedagogical research among individuals. In the search for pedagogical tools aimed at developing this capability in candidates for the educational degree of "Doctor of Philosophy" (specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences; field of knowledge 01 Education / Pedagogy), there is a natural interest in the formation of their individual educational and scientific trajectory directly in the process of mastering the educational and scientific program.

Aim of the research is to substantiate the feasibility of using certain resources of a higher education institution as a result of conducting a pedagogical discourse in order to acquire a positive dynamic in the process of developing the capability of future candidates for the degree of Doctor of Philosophy of an individual educational and scientific trajectory.

Results and discussion. The conducted scientific surveys, which directly or indirectly investigate the problems of developing an educational trajectory for students of higher education, as well as its implementation at a certain level ("Bachelor – master – Doctor of Philosophy"), testify firstly to the activation of a scientific (Zadorozhna-Knyagnytska L., Smalko L., Strebletskyi A., Shaidur I, etc.), and practical interest among specialists in higher education institutions. Essentially, this involves the full implementation of an individual approach, as every specialization represented in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy particularly requires the development of the creative individuality of the specialist.

As the researchers note, the construct "individual educational trajectory" is

(зокрема Н. Бірук) уточнення у трактування конструкту "науково-дослідницька діяльність". Йдеться, з одного боку, про складність чіткого розмежування складників (тобто "науковий" та "дослідницький"), а, з іншого – правомірність осмисляти їх "майже тотожними" як види діяльності. Водночас, з огляду на розгляд такого різновиду як процесу, все ж варто зважати на своєрідність, котра притаманна кожному окремо (тобто "науковому" й "дослідницькому"). Дійсно, спільною їх доміантою постає результативність щодо розвитку у суб'єктів надзвичайно важливої здатності до наукового та педагогічного дослідження [7]. У пошуках педагогічних інструментів, спрямованих на розвиток такої здатності у здобувачів освітнього ступеня "доктор філософії" (за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки; галузі знань 01 Освіта / педагогіка), природний інтерес складає становлення їх індивідуальної освітньо-наукової траєкторії безпосередньо у процесі опанування освітньо-наукової програми.

Мета статті – в результаті проведення педагогічного дискурсу обґрунтувати доцільність використання певних ресурсів закладу вищої освіти задля набуття позитивної динаміки процесу розвитку здатності майбутнього здобувача освітнього ступеня доктора філософії саме індивідуальної освітньо-наукової траєкторії.

Виклад основного матеріалу. Проведені наукові розвідки, де безпосередньо або опосередковано досліджується проблематика вироблення у здобувачів вищої освіти освітньої траєкторії, а також її реалізації на певному рівні ("бакалавр – магістр – доктор філософії"), засвідчують, по-перше, про активізацію як наукового (Задорожна-Княгницька Л., Смалко Л., Стреблецький А., Шайдур І. та ін.), так і практичного інтересу фахівців закладів вищої освіти. Йдеться, по суті, про повноцінну реалізацію індивідуального підходу, адже будь-яка спеціальність, котру репрезентує галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, особливо вимагає сформованості творчої індивідуальності фахівця.

actively used in higher school pedagogy (A. Gayazov, I. Kankovskyi, T. Korostianets, N. Surtayeva, etc.). As in the concept, there are different accents here – "path", "style", "program", "movement". Instead, the individual approach and individualization of the educational process are mostly considered background in the individual educational trajectory. In particular, the basic components of building educational trajectories have already been established. It is about: values – a reference point of the process of self-realization of the individual; motives of her interest, satisfaction; norms – in the perspective of understanding one's own responsibility for successful professional self-realization; the goal, understood from the perspective of the perceived goals of acquiring higher education; position in the interpretation of the subjectivity of the educational process; forms and methods for independent work; means – in view of the educational content; control and evaluation in the plane of formation of one's own educational achievements [1].

If we realize the national experience of implementation individual educational trajectory, particularly among master's students of humanities, then in this respect the meaningfulness is the practice, which, on the one hand, takes into account the stages (adaptive, informational-cognitive, operational-active, reflective-evaluative) and, on the other hand, the principle of student-centeredness through the implementation of multi-level individual creative tasks, portfolio presentations by students of their own educational and professional experience, participation in thematic discussions, mastering compulsory and elective modules of continuous professional practice [2: 129].

It should be noted that some national higher education institutions (in particular, Kryvorizh State University) have introduced an interesting practice of introducing surveys, in particular on the issue of "Mechanism of formation of an individual educational trajectory by candidates for the degree of Doctor of Philosophy". In this survey, the respondents were not only third-level (educational-scientific) higher

Як зазначають дослідники, конструкт "індивідуальна освітня траєкторія" є активно вживаний у педагогіці вищої школи (А. Гаязов, І. Каньковський, Т. Коростіянець, Н. Суртаєва та ін.). Як у понятті, тут наявні різні акценти – "шлях", "стиль", "програма", "рух". Натомість фоновим в індивідуальній освітній траєкторії здебільшого розглядають індивідуальний підхід та індивідуалізацію освітнього процесу. Вже встановлено, зокрема, базові компоненти побудови освітніх траєкторій. Йдеться про: цінності – орієнтир процесу самореалізації особистості; мотиви її зацікавленості, задоволеності; норми – у ракурсі розуміння власної відповідальності за успішну професійну самореалізацію; мету, що осмислюється у ракурсі усвідомлених цілей набуття вищої освіти; позицію у трактуванні суб'єктності освітнього процесу; форми і методи щодо самостійної роботи; засоби – з огляду на освітній контент; контроль і оцінку у площині формування власні освітні здобутки [1].

Якщо із дослідницькою ціллю аналізувати вітчизняний досвід реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема, магістрантів-гуманитаріїв, то в цьому відношенні змістовністю вирізняється практика, де, з одного боку, враховано етапність (адаптаційний, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний) а, з іншого – принцип студентоцентризму через упровадження різномірних індивідуально-творчих завдань, портфоліо-презентацій здобувачами власного навчально-професійного досвіду, участь у тематичних дискусіях, опанування обов'язкового та вибіркового модулів безперервної виробничої практики [2: 129].

Принагідно зазначимо, що у деяких вітчизняних ЗВО (зокрема, Криворізьському державному університеті) запроваджено цікаву, на наш погляд, практику запровадження опитувань, зокрема з проблематики "Механізм формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачами ступеня доктора філософії". В ньому

education recipients, but also scientific-pedagogical workers who provide such training. Of particular interest are at least the following results of the conducted (in particular, in 2021) survey: the catalog of elective courses (EC) needs expansion; it is recognized as appropriate to introduce a differentiated credit from EC; it makes sense to constantly update the selection algorithm for applicants of such disciplines; it is time for a fuller awareness of the importance of taking into account the individual pace of education and improving the process of practical provision of the right to academic mobility. These allows to some extent to outline the outlines of problematic issues and to prove the pedagogical expediency of periodically introducing a survey with the aim of making timely changes to the current higher education institutions mechanisms for developing the ability of future specialists to implement an individual trajectory of acquiring an educational-scientific level of higher education. Based on the orientation and main focus of the program, it is obviously legitimate to clarify the following content: attention is focused on the development of the ability of the holder of the educational degree of Doctor of Philosophy to fully realize the individual educational and scientific trajectory. In our understanding, it is a purposeful educational program that provides the student with the subject position of choosing, developing and implementing an educational and scientific product through the pedagogical support of a teacher-scientist in the processes of self-realization and self-regulation.

From the point of view outlined above, significant research interest lies in the international investigations conducted by scientists abroad. As evidenced by the analysis of foreign practice in this regard, researchers' efforts are mostly focused on finding effective pedagogical tools. It is, for example, about the resourcefulness of artificial intelligence in the experience of higher education institutions in Georgia (Telava State University named after Yakob Hoge bashvili, Georgian National University SEU, Ilia State University). The presentation of this experience by

респондентами були не лише здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, а й науково-педагогічні працівники, котрі забезпечують таку підготовку. Особливе зацікавлення становлять принаймні такі результати проведеного (зокрема у 2021 році) опитування: розширення потребує каталог дисциплін вільного вибору (ДВВ); доречним визнано запровадження з ДВВ диференційованого заліку; має сенс постійне оновлення алгоритму вибору здобувачами таких дисциплін; на часі більш повноцінне усвідомлення того, що важливим є й урахування індивідуального темпу здобуття освіти та вдосконалення процесу практичного забезпечення права на академічну мобільність. Зазначене дозволяє певною мірою окреслити абриси проблемних питань та довести педагогічну доцільність періодичного запровадження опитування з метою внесення своєчасних змін у діючі ЗВО механізми щодо розвитку здатності майбутніх фахівців до реалізації індивідуальної траєкторії набуття освітньо-наукового рівня вищої освіти. Виходячи із орієнтації та основного фокусу програми, вочевидь, правомірно внести уточнення такого змісту: акцентується увага на розвиток здатності здобувача освітнього ступеня доктора філософії до повноцінної реалізації індивідуальної саме освітньо-наукової траєкторії. У нашому розумінні, йдеться про цілеспрямовану освітню програму, яка забезпечує здобувачеві суб'єктну позицію вибору, розроблення та реалізації освітньо-наукового продукту через педагогічний супровід викладачем-науковцем процесів самореалізації та саморегуляції.

У ракурсі вище окресленого, вагомий дослідницький інтерес становлять наукові розвідки вчених зарубіжжя. Так, як засвідчив аналіз зарубіжної практики у цьому плані зусилля дослідників здебільшого сфокусовані на віднайдені дієвих педагогічних інструментів. Йдеться, до прикладу, про ресурсність штучного інтелекту у досвіді вищої школи Грузії (Телавський державний університет імені Якова Гогешавілі, Грузинський

scientists (N. Latabidze, T. Miksladze), as well as the creative borrowing by researchers of ideas that contain such experience (S.A. Nugro, M. Kom from Indonesia; A. Zakhos, N. Pafos from Cyprus) form the basis for a positive and active attitude of practitioners towards the technology of "computer vision", i.e. the capabilities of the computer in terms of recognition (gestures, faces, etc.), reproduction of 3D objects, and use of "augmented reality" tools, etc.

Self-reflection of teaching experience at the Izmail State University of Humanities allows not only to be vocal with the dominant opinion about the self-worth of postgraduate students' ability to implement an individual educational and scientific trajectory in terms of their acquisition of innovative competence [3], but also about specific resourcefulness as the main component of educational and scientific program (for example, "Methodology of scientific analysis and development of dissertation projects"), as well as elective courses (such as "Critical thinking of a teacher: learning through research"), which form the catalog of elective courses, in particular, in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences. At the same time, we proceeded from the importance of achieving a two-fold goal: firstly, the creation of necessary and sufficient pedagogical conditions for self-regulation by the acquirers of educational and scientific activity, and, secondly, to actualize the value and meaning-life bases of their self-realization. This approach is motivated by the psychological and pedagogical nature of such phenomena as "self-regulation" and "self-realization" (L. Burlauk, M. Hrynyova, M. Kononova). We believe that the factors of positive dynamics of self-realization should be differentiated according to the vector of the content of the scientific theory of self-realization of the individual and the focus on the realization of an individual educational and scientific trajectory (this means full consideration of the issues of the dissertation project; the organization of active communication during academic credit mobility (national, international); compensatory nature of the catalog of

національний університет SEU, Університет штату Ілія). Презентація цього досвіду вченими (Н. Латабідзе, Т. Міксладзе), а також творче запозичення дослідниками ідей, котрі містить такий досвід (С.А. Нугро, М. Ком – Індонезія; А. Захос, Н. Пафос – Кіпр) утворюють підстави для позитивно-активного ставлення практиків до технології "комп'ютерного зору", тобто можливостей комп'ютера щодо розпізнавання (жестів, обличчя тощо), відтворення 3D об'єктів, використання інструментів "доповненої реальності" тощо.

Саморефлексія досвіду викладацької діяльності, в Ізмайльському державному гуманітарному університеті, дозволяє не лише бути голосним із домінуючою думкою про самоцінність здатності аспірантів реалізовувати індивідуальну освітньо-наукову траєкторію в аспекті набуття ними інноваційної компетентності [3], а про й специфічну ресурсність як основних компонент освітньо-наукової програми (до прикладу, "Методика наукового аналізу та розробки дисертаційних проєктів"), так і тих дисциплін вільного вибору (на кшталт "Критичне мислення викладача: навчання через дослідження"), котрі утворюють каталог ДВВ, зокрема за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. При цьому ми виходили із важливості досягнення двоєдиної мети: по-перше, створення необхідних і достатніх педагогічних умов для саморегуляції здобувачами освітньо-наукової діяльності, а, по-друге – актуалізувати ціннісні та смисло-життєві основи їхньої самореалізації. Такий підхід умотивований психолого-педагогічною природою таких явищ, якими постають "саморегуляція" та "самореалізація" (Л. Бурлаук, М. Гриньова, М. Кононова). Вважаємо, що чинники позитивної динаміки самореалізації варто диференціювати за вектором контентності наукової теорії самореалізації особистості та спрямованості на реалізацію індивідуальної освітньо-наукової траєкторії (мається на увазі повноцінне врахування проблематики дисертаційного проєкту; організацію активного комунікування під час академічної кредитної мобільності (національної, міжнародної); компенсаторний характер каталогу

subjects of free choice of graduate students. If we analyze the factors (by content, the social-cognitive theory of self-efficacy and the vector – the realization of an individual educational and scientific trajectory), then we are talking about the graduate PhD student as a subject of self-education, personal and professional self-development, and creative self-improvement. Therefore, the focus remains on the qualitative mastery of learning strategies and the fundamentals of scientific culture, as well as the actualization of one's self-attitude – a crucial component of self-realization. In this way, as evidenced by practice, it is possible to have a complex influence on the educational and scientific components of the professional development of a graduate PhD student, to ensure individual "advancement" not only in the sense of being centered on creative individuality, but also in view of the individual pace of mastering a specialty and the use of the applicant's academic mobility resources.

Conclusions and research perspectives. Modern educational transformations increase the role of the doctoral level in the personal and professional formation of specialists, because they are of decisive importance in realizing the European integration preferences of Ukrainian youth and the competitiveness of national science. The efficacy of the instrument aimed at competent implementation by learners of an individual educational and scientific trajectory has been confirmed through the conducted pedagogical discourse. Creative ideas embedded in both national and foreign experience underscore the need for higher education institutions to focus efforts on personal and professional markers directly or indirectly linked to processes of self-regulation and self-realization within university educational and scientific contexts. Prospects for further research lie in deepening scientific understanding of student-centered models to activate scientific communication among learners within national and international credit mobility platforms.

дисциплін вільного вибору аспірантів. Якщо ж аналізувати чинники (за контентом соціально-когнітивна теорія само ефективності та вектором – реалізація індивідуальної освітньо-наукової траєкторії), то йдеться про аспіранта як суб'єкта самоосвіти, особистісно-професійного саморозвитку, творчого самовдосконалення. Відтак, у полі зору утримується якісне володіння здобувача і засобами навчальних дій, і основами наукової культури, а також про актуалізацію його само ставлення – важливого компонента самореалізації. У такий спосіб, як засвідчує практика, уможливується комплексний вплив на освітній і науковий складники професійного становлення аспіранта, забезпеченість індивідуального "просування" не лише в сенсі центрованості на творчу індивідуальність, а й з огляду на індивідуальний темп опанування спеціальності та задіяності ресурсів академічної мобільності здобувача.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Сучасні освітні трансформації підвищують роль докторського рівня особистісно-професійного становлення фахівців, адже саме їм належить вирішальне значення у реалізації євроінтеграційних уподобань української молоді та конкурентоспроможності вітчизняної науки. В результаті проведеного педагогічного дискурсу підтверджено дієвість інструменту, яким доцільно вважати компетентну реалізацію здобувачами індивідуальної освітньо-наукової траєкторії. Творчі ідеї, котрі містить у цьому плані конструктивний і вітчизняний, і зарубіжний досвід, обумовлюють потребу зосередження зусиль ЗВО на таких особистісно-професійних маркерах, котрі безпосередньо або опосередковано пов'язані із процесами саморегуляції та самореалізації в університетському освітньо-науковому просторі. Перспективи подальших досліджень лежать у площині поглиблення наукових уявлень про студентоцентровані моделі активізації наукового комунікування здобувачів у межах національних та міжнародних платформ кредитної мобільності.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Hodovaniuk, T. (2010). *Indyvidualne navchannia u vyshchii shkoli [Individual learning in higher education]: monohrafiia*. Kyiv, 160 [in Ukrainian].
2. Zadorozhna-Kniahnytska, A.V. (2020). Formuvannia indyvidualnoi osvithoi traiektorii mahistriv – maibutnikh menezheriv osvity u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of individual educational trajectory of masters – future education managers in the process of professional training]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, is. 20, t. 1, 125-129 [in Ukrainian].
3. Kichuk, N.V. (2023). Sformovanist u maibutnoho fakhivtsia naukovo-pedahohichnoho styliu myslennia – peredumovy yoho zdatnosti do osvithnikh innovatsii [Formation of the future specialist's scientific and pedagogical style of thinking – prerequisites for his ability to educational innovation]. *Osvitni innovatsii v zakladakh osvity: problemy ta perspektyvy – Educational innovations in educational institutions: problems and prospects: zb. st. Izmail*, 41-43 [in Ukrainian].
4. Koliada, N., Kravchenko, O., & Koliada, T. (2022). Mizhnarodnyi dosvid pidhotovky doktoriv filosofii z sotsialnoi roboty [International experience of training doctors of philosophy in social work]. *Sotsialna robota ta sotsialna pedahohika – Social work and social pedagogy*, is. 2(9), 310-327 [in Ukrainian].
5. *Onovlennia standartiv vyshchoi osvity dlia rozshyrennia mozhyvosti zdiisnennia pidhotovky molodizhnykh pratsivnykiv (prohrama USATD "Detsentralizatsiia prynosyt krashchi rezultaty ta efektyvnosti (DOBRE)"). Dokument z propozytsiiamy ta rekomendatsiiamy [Updating Higher Education Standards to Expand Youth Worker Training Opportunities (USATD Decentralisation Offering Better Results and Efficiency (DOBRE) Programme). A document with proposals and recommendations / rozr. S. Borodin. (2024). Kyiv, 44 [in Ukrainian].*
6. *Reformatsiia: uspikh Yevropy i shans Ukrainy [Reformation: Europe's success and Ukraine's chance]: kol. monohrafiia / za red. R. Shermety ta O. Romanenko. (2017). Kyiv: Sammit – knyhy, 256 [in Ukrainian].*
7. Sushchenko, L.O. (2014). Teoretychni i metodychni zasady orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty maibutnikh pedahohiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological principles of organising research work of future teachers in higher education institutions]. *Extended abstract of Doctor`s thesis*. Kyiv, 40 [in Ukrainian].
8. Talanova, Zh.V. (2010). *Doktorska pidhotovka u sviti ta Ukraini [Doctoral training in the world and Ukraine]: monohrafiia*. Kyiv: Millnium, 476 [in Ukrainian].

Received: April 30, 2024

Accepted: May 08, 2024